

SZKOLNY PROGRAM PROFILAKTYKI

Zespół Szkół w Orzeszu
Gimnazjum nr 1

Program zawiera:

- I. *Podstawy prawne.*
- II. *Profilaktyka w szkole – informacje ogólne.*
- III. *Charakterystyka środowiska szkolnego.*
- IV. *Ogólna charakterystyka, zadania i cele Programu.*
- V. *Działania profilaktyczne na dany rok szkolny (tabela) oraz informacje dotyczące diagnozy i identyfikacji problemów.*

I. Podstawy prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku, ratyfikowana przez Polskę 30 września 1991 r.
2. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty z późniejszymi zmianami.
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 kwietnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych..
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Sportu z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowego statutu publicznego przedszkola oraz publicznych szkół .
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych..
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologicznej i pedagogicznej.
8. Rozporządzenie z 2 sierpnia 2013 zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizacji kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz niedostosowanej społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych.
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem
10. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.
11. Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (jednolity ze zmianami).
12. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 25 lipca 2005 r..
13. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z późniejszymi zmianami.
14. Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości Wśród Dzieci Młodzieży.
15. Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przestępczością i demoralizacją (jeden z modułów Krajowego Programu Zapobiegania

Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępności wśród Dzieci i Młodzieży.

Dokumenty wewnętrzne

1. Statut szkoły.
2. Program Wychowawczy szkoły przewidziany do realizacji w danym roku szkolnym.
3. Wnioski z nadzoru pedagogicznego.

II. Profilaktyka w szkole – informacje ogólne

Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół podkreśla, że działalność edukacyjna szkoły jest określona przez szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły i program profilaktyki.

Programy te muszą być dostosowane do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska.

Zadaniem szkolnej profilaktyki jest chronienie uczniów przed zagrożeniami przez działania wychowawczo-profilaktyczne, a także reagowanie w sytuacjach rozpoznania pierwszych prób podejmowania zachowań ryzykownych.

Profilaktykę rozumiemy jako proces wspomagania człowieka w radzeniu sobie z trudnościami zagrażającymi prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu, a także ograniczenie i likwidowanie czynników niekorzystnych dla życia i zdrowia człowieka.

Szkolny Program Profilaktyki to ogół działań chroniących dzieci i młodzież przed zakłóceniami w rozwoju, a także działań interwencyjnych w sytuacjach pojawiających się zagrożeń. Obejmuje on działania podejmowane w trakcie realizacji programów nauczania i programu wychowawczego, a także działania specyficzne dla profilaktyki, np. zasady interwencji profilaktycznych, procedury pomocnicze w sytuacjach zagrożenia w szkole lub klasie, zasady współpracy ze specjalistami.

Kryteria doboru oddziaływań profilaktycznych

Rozpoznanie oddziaływania czynników ryzyka i czynników chroniących w danym środowisku pozwala na określenie stopnia zagrożenia dzieci i młodzieży i wyodrębnienia grup o określonym poziomie ryzyka.

W praktyce wyróżniamy trzy stopnie zagrożenia:

Grupa niskiego ryzyka – należą do niej osoby, które nie podejmują zachowań ryzykownych, są jeszcze przed inicjacją.

Grupa podwyższonego ryzyka – znajdują się w niej osoby, które podjęły choć jedno zachowanie ryzykowne, są po inicjacji. W tej grupie obserwujemy liczne czynniki ryzyka.

Grupa wysokiego ryzyka – należą do niej osoby, u których zachowania ryzykowne są utrwalone i które odczuwają negatywne konsekwencje tych zachowań (alkoholicy, narkomani, przestępcy).

Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

Niektóre cechy jednostki i jej środowiska sprzyjają powstawaniu zachowań ryzykownych, inne natomiast je hamują.

Czynniki ryzyka to cechy, sytuacje i warunki sprzyjające powstawaniu zachowań ryzykownych.

Mogą nimi być m. in:

- trudna sytuacja rodzinna,
- trudna sytuacja szkolna (brak realizacji obowiązku szkolnego, niepowodzenia szkolne),
- czynniki osobowościowe,
- negatywny wpływ grupy rówieśniczej.

Czynniki chroniące to cechy, sytuacje, warunki zwiększające odporność na działanie czynników ryzyka.

Należą do nich:

- silną więź emocjonalną z rodziną,
- zainteresowanie nauką szkolną,

- regularne praktyki religijne,
- poszanowanie prawa, norm, wartości i autorytetów społecznych,
- przynależność do pozytywnej grupy.

Celem interwencji profilaktycznych jest oddziaływanie zarówno na czynniki ryzyka, jak i na czynniki chroniące.

Należy eliminować lub redukować czynniki ryzyka, jednocześnie wzmacniając działanie czynników chroniących. Warunkiem skutecznej profilaktyki jest kompleksowe działanie na jednostkę i jej otoczenie społeczne.

Poziomy profilaktyki

W zależności od stopnia zagrożenia współczesna profilaktyka wyróżnia trzy poziomy oraz wskazuje cele i formy działania najbardziej dla nich właściwe:

- a. **Profilaktyka pierwszorzędowa** skierowana jest do grupy niskiego ryzyka i polega na promowaniu zdrowego stylu życia, zapobieganiu zagrożeniom, np. poprzez opóźnianie wieku inicjacji alkoholowej, seksualnej lub zachęcania do abstynencji, a także na rozwijaniu umiejętności radzenia sobie z wymogami życia. Terenem realizacji wczesnych działań profilaktycznych jest głównie szkoła. Są to działania nastawione na przekazywanie informacji o konsekwencjach podejmowanych zachowań ryzykownych oraz na kształtowaniu ważnych umiejętności psychospołecznych, tj. radzenie sobie ze stresem, opierania się presji grupy rówieśniczej, rozwiązywania konfliktów itp.
- b. **Profilaktyka drugorzędowa** adresowana jest do grupy podwyższonego ryzyka, a więc do osób, które przeszły już inicjację i u których występują problemy osobiste, rodzinne, szkolne. Jej celem jest umożliwienie wycofania się z ryzykownych zachowań. Młodym ludziom z tej grupy już nie wystarczą działania informacyjne

i edukacyjne prowadzone w klasach. Niezbędne jest podjęcie głębszej interwencji poprzedzonej specjalistyczną diagnozą pozwalającą określić stopień zagrożeń oraz charakter i głębokość problemów psychologicznych, rodzinnych oraz szkolnych. Formy pomocy ustala się na podstawie wyników diagnozy (terapia indywidualna i rodzinna, socjoterapia, porady i konsultacje, zajęcia wyrównawcze, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i in.).

Pomoc ta może być organizowana przez pedagoga, poradnię psychologiczno-pedagogiczną, świetlicę socjoterapeutyczną.

- c. **Profilaktyka trzeciorzędowa** skierowana jest do ludzi uzależnionych (z grupy wysokiego ryzyka), którzy ponoszą poważne konsekwencje swoich zachowań. Jej celem jest ograniczenie głębokości i czasu trwania zaburzeń, a także zmniejszenia szkód związanych z ryzykownym trybem życia. Podejmowane działania (odtrucie, leczenie odwykowe, psychoterapia, resocjalizacja) organizowanie są już nie przez szkoły czy placówki oświatowe, lecz przez instytucje należące do resortów (głównie zdrowia) oraz placówki prowadzone przez organizacje pozarządowe.

III. Charakterystyka środowiska szkolnego

Szkolny Program Profilaktyki będzie realizowany w 10 oddziałach Gimnazjum nr 1 w Orzeszu: w czterech oddziałach klas pierwszych oraz trzech oddziałach w klasach drugich i trzecich. Nasi uczniowie rekrutują się przede wszystkim ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Orzeszu oraz ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Orzeszu Zawiaści.

Do naszego Zespołu Szkół uczęszczają także uczniowie z Domu Dziecka w Orzeszu.

Rodziny naszych uczniów są w większości średnio zamożne, a niektóre z nich borykają się z różnego typu trudnościami, ich członkowie wymagają różnych form wsparcia:

- w budowaniu i wzmacnianiu poczucia własnej wartości;
- w pokonywaniu trudności szkolnych i eliminowaniu ich przyczyn; we wzmacnianiu motywacji do własnego rozwoju, rozpoznawaniu konstruktywnych własnych cech osobowości;
- w rozwijaniu umiejętności interpersonalnych;
- doskonaleniu i rozwijaniu umiejętności rozwiązywania różnego typu sytuacji trudnych, głównie emocjonalnie, w tym dotyczących zachowań ryzykownych;
- w prawidłowym pełnieniu przez rodziców funkcji wychowawczych.

Można jednak stwierdzić, że w większości rodzin uczniów Gimnazjum nr 1 w Orzeszu przeważają pozytywne wzorce i właściwy system wartości, co w dużej mierze wspomaga szkolne oddziaływania profilaktyczne.

IV. Ogólna charakterystyka, zadania i cele Programu.

Szkolny program Profilaktyki Gimnazjum nr 1 w Orzeszu skierowany jest do uczniów ich rodziców i nauczycieli.

Jest on zintegrowany ze Statutem Zespołu Szkół w Orzeszu i Programem Wychowawczym.

Przewiduje on realizację zaplanowanych zadań w czterech obszarach, realizując następujące **cele**:

1. Uczeń zna siebie i swoją wartość.
2. Uczeń umie prawidłowo kształtować swoje relacje z innymi ludźmi.
3. Uczeń odnajduje swoje miejsce w środowisku szkolnym i lokalnym.
4. Uczeń ma świadomość zagrożeń współczesnego świata, uczy się na nie reagować i unikać ich.

W ten sposób realizuje następujące **zadania**:

1. Poszerzanie świadomości uczniów dotyczącej mocnych stron ich osobowości oraz płynących stąd dla nich możliwości; wzmacnianie w nich poczucia wartości; kształtowanie umiejętności wykorzystywania własnego potencjału dla planowania i realizowania rozwoju.
2. Rozwijanie umiejętności budowania poprawnych relacji z innymi ludźmi poprzez kształtowanie umiejętności poprawnej komunikacji, umiejętności wyrażania własnych potrzeb, uczuć i myśli, rozbudzanie postawy otwartości, wzajemnego zrozumienia i tolerancji oraz szacunku dla innych.
3. Pobudzanie i zachęcanie uczniów do odnajdywania własnego miejsca w środowisku szkolnym i lokalnym oraz wyrażania siebie poprzez różne formy aktywności; kształtowanie ich umiejętności dotyczących

planowania własnej przyszłości; aktywizowanie uczniów do podejmowania działań na rzecz innych ludzi.

4. Uświadamianie zagrożeń współczesnego świata; nabywanie umiejętności unikania tych zagrożeń oraz promowanie zdrowego stylu życia.

Wskazywanie sposobów skutecznego radzenia sobie w sytuacjach trudnych i na terenie szkoły i poza nią.

W zakresie prowadzonych działań profilaktycznych w Gimnazjum nr 1 w Orzeszu przewiduje się realizację zadań głównie z zakresu profilaktyki pierwszo- i drugorzędowej, a w razie bieżących potrzeb realizację działań z zakresu profilaktyki trzeciorzędowej we współpracy z placówkami wspomagającymi działania edukacyjno-wychowawcze i profilaktyczne szkoły.

Działalność profilaktyczna szkoły pozostaje także w ścisłym związku z działalnością w środowisku lokalnym, gdyż środowisko to odgrywa ważną rolę w kształtowaniu osobowości ucznia.

Ponadto szkoła współpracuje z instytucjami wspomagającymi prawidłowy rozwój dziecka oraz działania placówki. Są to m. in.:

- poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- poradnie i ośrodki specjalistyczne;
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzeszu;
- Punkt Konsultacyjny w Orzeszu;
- Komisariat Policji w Orzeszu i Komenda Powiatowa Policji w Mikołowie;
- Sąd Rejonowy w Mikołowie; Zespół Kuratorski;
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzeszu;
- Powiatowy Ośrodek Pomocy Rodzinie w Mikołowie;
- Śląskie Centrum Profilaktyki w Chorzowie.

Działania podejmowane w trakcie realizacji Szkolnego Programu Profilaktyki **nakierowane** są również **na rodziców** naszych uczniów (m. in.: prelekcje, szkolenia realizowane podczas zebrań ogólnych i spotkań

z wychowawcami czy zespołami uczących, spotkań podczas uroczystości szkolnych i imprez, włączanie rodziców w działania wychowawcze, czy profilaktyczne, indywidualna pomoc psychologiczno-pedagogiczna) oraz **nauczycieli** (m. in.: prace w zespołach wychowawczych, zespołach uczących, szkolenia w ramach WDN).

V. Działania profilaktyczne na dany rok szkolny (tabela) oraz informacje dotyczące diagnozy i identyfikacji problemów.

Tworzenie Szkolnego Programu Profilaktyki oraz jego ewaluacja zostały poprzedzone:

- a. analizą dokumentacji szkolnej, w tym dzienników lekcyjnych (zapis zrealizowanych tematów zajęć, analiza opinii i orzeczeń dotyczących uczniów);
- b. analiza zapisów i wniosków z posiedzeń Rady Pedagogicznej, głównie z konferencji podsumowującej pracę w danym roku szkolnym;
- c. obserwacja zespołów klasowych (wywiady z wychowawcami, analiza pracy zespołów wychowawczych, analiza pracy zespołów uczących);
- d. bezpieczeństwo uczniów na terenie szkoły – ankieta dla uczniów;
- e. bezpieczeństwo uczniów na terenie szkoły – ankieta dla rodziców;
- f. rozpoznaniem potrzeb uczniów w zakresie tematyki zajęć oraz trudności uczniów poprzez badania ankietowe;
- g. analizą potrzeb rodziców w zakresie prowadzonych z uczniami zajęć, w tym profilaktycznych oraz potrzeb szkoleniowych – badania ankietowe;
- h. analizą ankiet dla nauczycieli (realizacja celów i zadań Szkolnego Programu Profilaktyki, zagadnienia dotyczące podejmowanych działań w zakresie bezpieczeństwa uczniów na terenie szkoły, zachowania uczniów zagrażające bezpieczeństwu, miejsca wymagające dodatkowej kontroli).
- i. analizą ankiet skierowanych do pracowników obsługi (ocena stopnia nasilenia niewłaściwych zachowań uczniów, skuteczność oddziaływań nauczycieli i wychowawców w podejmowanych interwencjach).

Ewaluacja Szkolnego Programu Profilaktyki

Ewaluacja to systematyczne monitorowanie przebiegu zaplanowanych działań. Informacje niezbędne do ewaluacji pozyskano dokonując:

- 1. Analizy dokumentacji szkolnej, w tym dzienników lekcyjnych (zapis zrealizowanych tematów zajęć, analiza opinii i orzeczeń dotyczących uczniów).*

Załącznik nr 1

Wykaz zrealizowanych zajęć dla uczniów z zakresu profilaktyki w roku szkolnym 2011/2012.

Załącznik nr 2

Wykaz zrealizowanych zajęć dla uczniów z zakresu profilaktyki w roku szkolnym 2012/2013.

- 2. Analizy zapisów i wniosków z posiedzeń Rady Pedagogicznej, głównie z konferencji podsumowującej pracę w danym roku szkolnym.*
  - wzrost liczby godzin nieobecności nieusprawiedliwionej;*
- 3. Obserwacji zespołów klasowych (wywiady z wychowawcami, analiza pracy zespołów wychowawczych, analiza pracy zespołów uczących).*
- 4. Rozpoznania potrzeb uczniów w zakresie tematyki zajęć oraz trudności uczniów poprzez badania ankietowe.*
- 5. Analizy potrzeb rodziców w zakresie prowadzonych z uczniami zajęć, w tym profilaktycznych oraz potrzeb szkoleniowych – badania ankietowe.*
  - realizacja tematów z zakresu profilaktyki uzależnień podczas zajęć z uczniami;*
  - poszerzanie wiedzy i umiejętności uczniów w zakresie skutecznego uczenia się;*
  - poszerzanie umiejętności uczniów w zakresie radzenia sobie w sytuacjach trudnych, także radzenia sobie z własnymi emocjami w tych sytuacjach;*
- 6. Analizy ankiet dla nauczycieli (realizacja celów i zadań Szkolnego Programu Profilaktyki, zagadnienia dotyczące podejmowanych działań*

w zakresie bezpieczeństwa uczniów na terenie szkoły, zachowania uczniów zagrażające bezpieczeństwu, miejsca wymagające dodatkowej kontroli).

- *nauczyciele/ wychowawcy klas w większości realizowali zawarte w Szkolnym Programie Profilaktyki cele;*
- *w dalszej pracy z uczniami powinny być w dalszym ciągu realizowane tematy dotyczące zagrożeń współczesnego świata, a w głównej mierze z zakresu profilaktyki uzależnień; prowadzone zajęcia i podjęte działania pozwalające uczniom na lepsze samopoznanie, budujące i wzmacniające ich poczucie wartości;*
- *należy realizować również tematy dotyczące problemu tolerancji;*
- *poszerzające umiejętności uczniów w zakresie asertywnych zachowań;*
- *agresja słowna (wzywiska, wulgaryzmy, wyśmiewanie się) oraz kopanie, szarpanie to zachowania, które są widoczne we wzajemnych odniesieniach uczniów;*
- *brak szacunku, nie używanie form grzecznościowych wobec osób dorosłych, używanie wulgaryzmów, ignorowanie osób dorosłych, to najczęściej obserwowane niewłaściwe zachowania uczniów wobec nauczycieli i pracowników szkoły;*
- *miejscem, które wymaga szczególnego nadzoru są toalety i okolice „domku”;*
- *problemem jest także palenie papierosów przez niektórych uczniów;*

7. *Analizy ankiet skierowanych do pracowników obsługi (ocena stopnia nasilenia niewłaściwych zachowań uczniów, skuteczność oddziaływań nauczycieli i wychowawców w podejmowanych interwencjach).*

- *zachowania uczniów zagrażające ich bezpieczeństwu to agresja słowna (wzywiska, przezywanie, wulgaryzmy, wyśmiewanie się oraz kopanie się i szarpanie;*
- *niepokoi fakt palenia papierosów w obrębie szkoły przez uczniów;*
- *wywiska, wulgaryzmy i wyśmiewanie się to najczęstsze niewłaściwe zachowania, z którymi spotykają się pracownicy obsługi;*
- *nauczyciele i wychowawcy podejmują działania interwencyjne, starając się rozwiązać zaistniały problem;*

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW:

1. występowanie głównie agresji słownej we wzajemnych odniesieniach uczniów oraz w relacji uczeń pracownik szkoły;
2. wzrost ilości godzin nieobecności nieusprawiedliwionej;

WNIOSKI:

- a) rozwijanie skutecznej komunikacji w środowisku uczniów służącej, poszanowaniu praw i godności drugiego człowieka;
- b) poszerzanie umiejętności w zakresie radzenia sobie w trudnych sytuacjach, także z własnymi emocjami;
- c) integracja zespołów klasowych i podjęcie działań zmierzających do integracji całej społeczności;
- d) realizacja programów profilaktycznych w pracy z uczniami (Program edukacji antynikotynowej „Znajdź właściwe rozwiązanie” –; Program wychowawczo-integracyjny „Spójrz inaczej”);
- e) podnoszenie wiedzy i umiejętności wychowawczych rodziców poprzez organizowanie prelekcji i szkoleń według zgłaszanych potrzeb.
  - a. szkolenie na temat odpowiedzialności nieletnich za czyny karalne;
  - b. szkolenie z zakresu profilaktyki uzależnień;
  - c. szkolenie na temat „Jak motywować dziecko do nauki?”